

Kỹ thuật vẽ tranh sơn dầu

Mặt vẽ (Support):

Sơn dầu có thể vẽ trên gần như bất cứ vật liệu nào như vải bố, gỗ, giấy, nhựa, miễn là vật liệu ấy không chứa độ dầu (fat) cao hơn là độ dầu chứa trong sơn dùng để vẽ. Tuy nhiên khi chọn support để vẽ, cần để ý support có thể biến dạng theo thời gian. Dù sơn dầu khá chắc và có độ co dãn nào đó sau khi khô, nhưng nếu mặt support bên dưới biến dạng nhiều sẽ làm hư lớp sơn vẽ nằm bên trên. Support càng ít biến dạng thì càng có giá trị bảo trì cao. Một họa phẩm đẹp mới vài chục năm đã bị mục, phai màu, bong sơn, nứt nẻ, co dúm thì thật đáng buồn. Gỗ tốt, canvas dán trên bìa cứng, ván ép để vẽ là những support tốt. Tuy nhiên support thông dụng nhất vẫn là canvas căng trên khung vì:

- thoáng khí để sơn dễ bay hơi, "dễ thở", khô đi một cách tự nhiên.

- Tương đối chịu được thời tiết khắc nghiệt (ít bị vênh, cong, nứt nẻ..) chứ không như những support loại khác

- nhẹ. Vấn đề tưởng như không quan trọng, nhưng nếu bức họa lớn khoảng vài mét vuông nếu vẽ trên ván ép nặng vài chục ký khi cần di chuyển và treo lên rất khó

khăn. Mang khoảng 20 họa phẩm như thế đi triển lãm, khiêng ...bỏ hơi tai. Diện tích càng lớn, tỷ lệ trọng lượng ván ép, giấy ép, plastic càng cao so với canvas căng trên khung. Một bức họa nhỏ cỡ mặt monitor, vẽ trên support nào cũng nặng gần như nhau. Nhưng một bức họa cỡ chiếc chiếu vẽ trên ván ép có thể nặng gấp mười lần so với bức cùng cỡ vẽ trên canvas văng trên khung gỗ. .

Canvas từ thế kỷ 15 đã từ từ thay thế ván gỗ, và trở nên thông dụng trong kỹ thuật tranh sơn dầu, sơn nước (Acrylic) vì những ưu điểm trên.

Sơn chống dầu (Primer):

Trước tiên xin đừng lộn sơn chống dầu với sơn lót (Under-painting). Chúng ta sẽ nói thêm về điểm này khi nói về cách vẽ. Tất cả những support làm bằng vật liệu thiên nhiên như gỗ, sợi organic ...cần phải sơn chống dầu trước khi vẽ sơn dầu.

Lớp sơn chống dầu tất nhiên là loại sơn nước có chất keo bao phủ lấy mặt vẽ. Loại sơn chống dầu thông dụng gọi là Gesso. Phải sơn ít nhất ba lớp mới an toàn. Sơn chống dầu có hai công dụng.:

- Không để dầu thấm vào sợi bố, sợi organic, vì chẳng bao lâu, bố thấm dầu sẽ bị mục.

- Trám những lỗ li ti của support và như thế dầu và những chất phụ pha sơn khác sẽ không bị hút quá nhiều làm mất bớt công dụng và đặc tính của sơn vẽ.

Canvas đã căng trên khung và đã sơn chống dầu có bán sẵn tại các tiệm cung cấp vật liệu nghệ thuật cho họa sỹ. Canvas bày bán đủ loại đủ cỡ.

Cọ và dao (bay) (Brush and palette knife):

Cọ là dụng cụ chính để vẽ. Nói thế bởi vì người ta có thể vẽ sơn dầu với bất cứ phương tiện nào: như dùng bay, một miếng móp, một chiếc khăn lông, một cái muỗng, ngay cả với ngón tay của mình. Tuy vậy cọ vẫn được coi là dụng cụ phổ thông nhất.

Tùy độ cứng mềm của lông xử dụng mà những vết cọ để lại trên sơn khác nhau.

Cọ có phẩm chất cao không bị rụng lông khi vẽ, không bị tõe đầu, biến hình dạng

một sớm một chiều. Cọ tốt sau khi dùng trở lại hình thể nguyên thủy và nếu bảo trì kỹ lưỡng sẽ rất bền. Nên mua cọ tốt. Cọ rẻ tiền gây nhiều phiền toái khi cẽ và mau hư. Lúc đầu nên dùng loại cọ lông tương đối mềm, vì ta có khung hướng nhấn cọ hơi mạnh; nếu dùng loại lông cứng sẽ quẹt hết sơn đi. Có nhiều nhãn hiệu khác nhau, một trong những hiệu khá thông dụng và tốt, giá phải chăng là hiệu M. Grumbacher.

Chỉ cần một bộ cọ vài cái đủ để vẽ bất cứ loại tranh nào. Một người mới bắt đầu làm quen với sơn dầu chỉ cần:

- Một cọ tương đối đẹp, đầu bằng, rộng 2", để sơn những mảng tương đối lớn, hay sơn lót và một cọ đẹp đầu bằng rộng khoảng 3/4".
- Một cọ fibert hay Walnut-shaped (đầu đẹp hình bầu dục, có thể hơi nhọn) khoảng nửa inch và một cọ cùng loại nhỏ hơn khoảng 1/4". Loại này rất thông dụng vì đa dụng.
- Một cọ tròn nhỏ nhọn đầu (round brush) (như bút viết chữ nhỏ) để vẽ nét mảnh. Cũng có thể dùng cọ filbert 1/4" nói trên để vẽ những nét nhỏ như cành cây, cọng cỏ.

Cầm cọ như thế nào? Thật ra không có một cách cầm cọ nào nhất định cả. Tuy nhiên người ta thấy đa số họa sỹ khi cần quét những đường dài thì cầm cán cọ trong lòng bàn tay, làm thế nào để cánh tay và cườm tay di chuyển thoải mái. Còn khi vẽ những đường ngắn, thì cầm như cầm cây viết chì vậy. Nếu cần vẽ những

đường chính xác thì bàn tay cần một cây nhỏ như cây thước để bàn tay có thể tựa lên.

Ngoài cọ ra, cũng cần một cái cái bay để trộn màu, để cạo sơn trên khay pha màu (palette). Bay còn là phương tiện để vẽ thông dụng thứ hai sau cọ, đặc biệt công hiệu khi vẽ trên lớp sơn còn ướt (alla prima). Người ta chỉ dùng bay từ đầu tới cuối mà vẽ được nguyên một bức tranh. Vẽ bằng bay tương đối khó nhưng không vì vậy mà không thử và luyện tập. Bay có ưu điểm là không để lại đường vết của những sợi lông như khi vẽ bằng cọ, chùi mau sạch, bền, không cần dùng hóa chất để rửa nên nơi làm việc bớt bị ô nhiễm. Vì lau sạch rất mau, nên chuyển đổi màu rất nhanh, không bị đợi lâu mà cụt mất hứng.

Sơn dầu (Oil Colour):

Chất (medium) dùng pha chế màu (pigment) của sơn dầu tất nhiên là dầu. Sơn dầu bán ngoài thị trường mang nhiều nhãn hiệu. Sơn càng đậm đặc pigment bao nhiêu màu càng rực rỡ bấy nhiêu, và thường đắt tiền hơn. Không nhất thiết phải vẽ sơn cùng một nhãn hiệu. Một công ty nào đó chế một vài màu khá tốt, nhưng những màu còn lại phải mua của những hiệu khác, vì độ pigment yếu quá, sơn lỏng quá khó dùng, nhất là khi vẽ impasto (vẽ những nét đường gồ ghề) trong lối vẽ alla prima (vẽ trên lớp sơn còn ướt).

Do những chất pha chế sơn khác nhau, một số màu lâu khô hơn một số màu khác. Màu trắng và màu vàng (white and pale yellow) lâu khô nhất; màu nâu (burnt umber) mau khô nhất.

Có ba màu nguyên thủy (Primary colours) là những màu người vẽ không tự pha trộn được từ những màu khác. Theo nguyên tắc khi pha trộn với nhau theo những tỷ lệ khác nhau màu nguyên thủy sẽ sinh ra vô số màu phụ. Ba màu nguyên thủy đó là: Vàng (Process yellow/Pale yellow), Thiên thanh (Cyan/Màu xanh dương), Đỏ hạt lựu (Process red/Magenta). Ba màu này rất tinh tuyền- màu này không vương chút nào hai màu kia cả. Tất cả những màu khác đều có thể pha ra từ ba màu này. Trong kỹ thuật ấn loát và phân màu (trên computer chẳng hạn) người ta

ghi tắt là: YMCK (Yellow – Magenta – Cyan và Black), thực tế trong ngành in người ta thường dùng thêm màu đen, vì độ chính xác của máy in, nhiều khi trộn ba màu nguyên thủy không đạt được màu đen như ý. Xin nói chuyện ngoài đề:

Những nhà nghiên cứu tâm lý thấy rằng trẻ em rất mê thích màu nguyên thủy hay những màu sát với màu nguyên thủy.

Màu đã được pha chế bán ngoài thị trường có khi hơi lỏng, có khi hơi đặc cho một người. Có khi lại khô chậm quá, hay khô nhanh quá. Vì vậy ngoài màu, cũng cần có một số chất khác để giúp người vẽ dễ xử dụng màu. Coi như cần thiết: